

Список використаних джерел

1. Психологія у професійній діяльності поліції : навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2018. 425 с.
2. Петрова Г. Деонтологічні засади службової діяльності: службовий етикет правоохоронця (поліцейського): пам'ятка. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2024. 94 с.

Фертіль Анастасія Ігорівна,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри мовної підготовки
навчально-наукового інституту права
та психології Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент **Красницька А. В.**

МОВНА КОМПЕТЕНЦІЯ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТА ЮРИДИЧНІЙ СФЕРАХ

Досконале володіння мовою і мовленням є однією з найважливіших складових професійної компетентності психологів та юристів. Особливо важливу роль мовна компетенція відіграє у сферах, які передбачають інтенсивну словесну (вербальну) взаємодію, таких як психологія та юриспруденція. В. А. Семиченко зазначає, що «компетентність – це атрибут особистісного рівня, система тих засвоєних засобів, за допомогою яких людина має можливість вирішувати ті чи інші завдання своєї життєдіяльності» [1, с. 254]. Професійна самоідентифікація – це самоусвідомлення особистості в процесі набуття та реалізації професійної діяльності. Це поняття охоплює проблематику факторів формування професійної ідентичності [2, с. 124].

Проблему розвитку мовної компетенції вивчає психолінгвістика. Зауважимо, що вітчизняні та зарубіжні вчені в галузі психології, лінгвістики та психолінгвістики по-різному підходять до вирішення проблеми мовної компетенції, її визначення, виділення її структурних компонентів, узгодження між різними видами компетенцій. На думку авторів навчального посібника «Психологія мовлення і психолінгвістика», на сьогодні мовна здібність трактується у вітчизняній психолінгвістиці у

зв'язку з виокремленням психологічних, психолінгвістичних і мовних одиниць; порівнюється з психолінгвістичними одиницями й визначається як психофізіологічна мовленнєва організація, що забезпечує мовленнєву діяльність: оперативні одиниці породження (продукування) і сприйняття мовлення, самобутні функціональні блоки, які діють у процесах мовленнєсприйняття і мовленнєпородження [3, с. 90–91].

Н. А. Лопатинська вважає, що мовна компетенція – це засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в професійній діяльності [4]. Мовно-мовленнєва компетентність взагалі залежить від рівня розвитку загальної мовної компетенції як мовної здатності індивіда, від його лінгвістичних здібностей, від вікових і особистісних характеристик – у тому числі мотивів і системи цінностей [5, с. 57]. О. П. Хомчук, К. І. Велика умовно виділяють три аспекти у структурі мовної здатності: мовний механізм, або здатність опанувати мову (рідну та/або іноземну), мовна організація людини, або ментальна репрезентація та організація у свідомості носія системи знаків природної мови та норм їх функціонування в комунікації, мовний механізм, або здатність здійснювати мовленнєву діяльність – продукувати та сприймати мовні висловлювання [6, с. 82].

У сфері психології мовна компетенція відіграє головну роль у забезпеченні успішного терапевтичного процесу, адже фахівці-психологи працюють із пацієнтами в умовах високого емоційного напруження, тому їх здатність до точного, зрозумілого і чутливого спілкування має велике значення. У цьому контексті мовна компетенція включає здатність до використання професійної термінології, розуміння емоційних відтінків мовлення. В. В. Андрієвська виокремлює основні мовно-мовленнєві завдання, які взагалі ставить професійна діяльність перед психологом: 1) *раціонально-імпресивні завдання* мають місце в процесах сприймання, розуміння, інтерпретації мовлення іншого і полягають, загалом, у співставленні одиниць плану вираження і одиниць плану змісту, рухові від слова іншої людини до її думки; 2) *раціонально-експресивні завдання* мають місце в процесах текстотворення (в науковому дискурсі), в усіх процесах спілкування психолога з людиною (студентська аудиторія, досліджувані, клієнти) і охоплює здатність адекватно передавати свою думку (змістову інтенцію) в тексті (писемному чи усному), гнучко адаптуючи

свій текст до реципієнта (майбутнього читача чи реального слухача); 3) *метакогнітивні завдання* розв'язуються тоді, коли йдеться про рефлексію психологом власної мовно-мовленнєвої діяльності, спрямованість його думки не на інших чи до інших (як в попередніх випадках), а до себе і на себе [5, с. 58–60].

Щодо юридичної сфери, то мовна компетенція є одним із найважливіших чинників, що визначають професійну успішність юриста. Право як сфера діяльності вимагає чіткого формулювання думок, точності у використанні термінології та вміння працювати з великим обсягом нормативної документації. В. А. Перцева, Д. В. Шкуропатська вказують на те, що *мовна компетентність майбутнього юриста* – це певна сукупність досвіду мовної діяльності та мовної рефлексії, а також знань, умінь, навичок, що регулюють професійну мову і визначають її спрямованість, індивідуальну специфіку і відповідність ситуації спілкування. Професія юриста передбачає необхідність використання точних словесних виразів, правових понять, категорій і пов'язана з підготовкою та оформленням великої кількості правових документів, з передачею і отриманням інформації в усній і письмовій формі. Недостатність мовної компетенції помітно знижує рейтинг юриста як фахівця, позбавляючи його професійної перспективи [7, с. 263–264]. А. В. Красницька зазначає, що у навчанні майбутніх юристів важливе значення має загальна та професійна підготовка, підвищення рівня їхньої грамотності – не тільки професійної, а й мовної. Практична діяльність юристів завжди пов'язана з підготовкою й оформленням великої кількості юридичних документів, з обміном інформацією в усній і письмовій формі. Це вимагає знання особливостей офіційно-ділового стилю викладу матеріалу різноманітних правових актів, а також правил і норм літературної мови в юридичній сфері [8, с. 7].

Таким чином, мовна компетенція є важливим чинником професійної самоідентифікації як у психологічній, так і в юридичній сферах, сприяє формуванню професійних цінностей, стандартів і норм.

Список використаних джерел

1. Семиченко В. А. Формування психологічної компетентності студентів у процесі вивчення курсу психології. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ : Нора-Друк, 2001. Вип. 21. С. 250–257.

2. Фокін В. Професійна самоідентифікація особистості: поняття і фактори формування. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 2. С. 119–128.
3. Психологія мовлення і психолінгвістика : навч. посіб.; за заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ : Фенікс, 2008. 245 с.
4. Лопатинська Н. А. Мовна, мовленнєва та комунікативна компетенції у студентів вищих навчальних закладів як складники фахової культури майбутнього корекційного педагога. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/203/239.pdf/>
5. Андрієвська В. В. Мова й мовлення в структурі професійної компетентності психолога. *Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. Вип. 38. Київ, 2010. С. 46–63.
6. Хомчук О. П., Велика К. І. Психологічні аспекти розвитку мовної компетенції. *Габітус*. Випуск 49. Видавн. дім «Гельветика», 2023. С. 81–84.
7. Перцева В. А., Шкуропатська Д. В. Мовна компетенція майбутнього юриста. *Україна на шляху державотворення: історія та сучасність*: всеукраїн. наук.-практ. конф. Харків : ХДУХТ, 2016. 293 с.
8. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Київ : Парламентське вид-во, 2006. 528 с.

Хоріщенко Юлія Валеріївна,
 здобувач ступеня вищої освіти
 бакалавра навчально-наукового
 інституту № 1 Національної академії
 внутрішніх справ
Науковий керівник:
 професор кафедри правничої
 лінгвістики Національної академії
 внутрішніх справ, кандидат
 філологічних наук, доцент
Юлдашева С. А.

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ У СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЯНТА

Людина, в якій би ролі вона не виступала, – чи то виконує посадові обов'язки, чи діє індивідуально, приватно, – не може обійтися без спілкування. Образно кажучи, все життя людини